

חילול שבת, חילול השם

קטעים מתוך חילופי מכתבים בין הרב אביחי רונצקי ויוסקה אחיטוב בסוגיית חילול שבת כדי להציל גוי, בעקבות פרסום "תשובה" בעניין זה בכתב העת "עטורי כהנים", ולאחר מכן בשינויי סגנון קלים, בספר "כְּחָצִים ביד גִּבּוֹר", המיועד להנחות חיילים דתיים בשירותם הצבאי

הרב אביחי רונצקי (סא"ל במיל', סמח"ט ביחידת חי"ר) מכהן כראש הישיבה הגבוהה באיתמר, ומשמש כר"מ בישיבת "עטרת כהנים". עד לאחרונה שימש כראש המכינה הקדם-צבאית ביתר. יוסקה אחיטוב מלמד בישיבת הקיבוץ הדתי ובמרכז הרצוג בעין צורים.

השאלה והתשובה

שאלה - בתפקידי כחובש קרבי דרש ממני מפקדי לטפל במחבל ערבי שנפגע בשבת. הטיפול היה כרוך בפעולות שיש בהן איסורים מדרבנן ואולי אף מדאורייתא [...]. האם מותר לי לעשות זאת?

התשובה

אם היה אפשר להימנע מלטפל בו מובן שכך צריך לעשות, אך בשטח אין זה מעשי כל כך, ולכן התשובה היא שמותר לעבור על איסורי תורה במהלך הטיפול בו. והנימוקים לכך הם אלו:

1. השולחן ערוך (סימן ש"ל, סעיף ב) פוסק שאסור לילד אשה נכרית בשבת, ובמשנה ברורה (בס"ק ח) מסביר, שאעפ"י שבימות החול מיילדין אותה משום חשש איבה בינם לבינינו, בשבת אסור, משום שיכולה המיילדת להשתמש ולומר שאין מחללים שבת כי אם למי ששומר שבת. ובהמשך דבריו הוא גוער בחריפות ברופאים יהודים שמחללים שבת כדי לטפל בגויים.

2. אך נראה שבזמננו המציאות השתנתה, ומתברר שנימוק כזה, שאנו מטפלים רק במי ששומר שבת, לא יתקבל. ועוד, שחשש האיבה היום רחב יותר, מפני שאמצעי התקשורת עשויים להעביר ידיעה כזו, שרופא יהודי נמנע מלטפל בגוי - ועקב כך הגוי מת - במהירות רבה, וממילא יהודים בעולם יסתכנו בחשש נפשות. זאת אומרת שההיתר לחובש או רופא לטפל בפצוע וגוי ולעבור אף על איסורי תורה הוא כדי למנוע מצב של פיקוח נפש מיהודים שבתוך לארץ.

3. ונראה שאין הבדל בטיפול בין גוי שנמצא במצב שאין בו סכנה או יש בו סכנה, שהרי ביסודו של דבר אסור לעבור על איסור כדי להצילו, וכל ההיתר הוא כדי למנוע סכנה מיהודים. [...]

4. פשוט שאם אפשר להתחמק ולא לטפל בו

(אין הכוונה שיהודי אחר יעשה זאת, אלא שהוא לא יטפל כלל בתואנות שונות), חייבים לעשות זאת...

השמטות סומנו ב[...] בהסכמת הכותבים

צילום: דובי צד"ל

יוסקה אחיטוב לאבי רונצקי

א' בתמוז תשנ"ח

הודמנה לידי חוברת של עיטורי כהנים, ובה ריכוז של פסקים והלכות לחיילים, ונרעשתי לקרוא בה את פסק ההלכה שלך בעניין חילול שבת כדי להציל גוי. ההוראה החד-משמעית שלך, בסוף הדיון הקצר, בסעיף 4, קובעת הנחיה ש"פשוט שאם אפשר להתחמק ולא לטפל בו חייבים לעשות זאת". זוהי הוראה בלתי נסבלת מנקודת ראות שלי, ולעניות דעתי לא יכרנה מקומה במערכת חינוך של חיילים בצבא ההגנה לישראל (למיטב ידיעתי, היא גם סותרת את הקוד האתי של צה"ל שהתקבל בעת האחרונה).

1. אין אני מוצא אצלך כל רמז להוא אמינא שיש ערך לחייו של גוי, ושזה כשלעצמו ראוי לו להיות בעל משקל כלשהו בשיקולים ההלכתיים.
2. הנימוק היחיד והמביש שמתיר טיפול בגוי להצלת חייו המופיע אצלך הוא אך ורק משום שהוא עלול לגרום סכנת חיים ליהודים בחוץ לארץ. ולפיכך אני מסיק, וכך אמורים ח"ו תלמידיך להסיק בעקבותיך שאם אפשר להתחמק, וכאשר הנסיבות הן כאלה שהדבר לא יתגלה – שיש להניח את הפצוע למות. [...] האומנם?
3. משורת הנימוקים ההלכתיים שאותה מצרף לעניין לא עולה כלל שיש כאן דין מיוחד בנוגע למחבל. ופירושו של דבר, שכל בר דעת מתלמידיך יהיה חייב להסיק את המסקנה שהוא הדין גם בנוגע לכל גוי שיוזמן לפניו, נוצרי או מוסלמי, דרווי או בדווי. האומנם?
4. לא מובן לי מדוע לא חיפשת ויגעת – כי אז היית ודאי מוצא אסמכתא להיתר חילול שבת בידי יהודים להצלת חייו של גוי, גם בפסיקות של פוסקים בני ימינו, מתוך נימוקים נוספים על סכנת נפשות של יהודים בחו"ל.

[...] כזכור, לאחר פרשת ישראל שחקי באה שורה שלמה של הכחשות מצדם של יהודים שומרי תורה ומצוות, וביניהם גם פוסקים שונים, ונתפרסמו מאמרים רבים בעניין זה, שכללו מגוון די רחב של עמדות. חלקם אמנם עשו זאת מטעמים אפולוגטיים בלבד, ולבם כל עמם, אבל חלקם סברו שאכן זוהי דעת ההלכה הראויה, להיתר לרופא לטפל בחולה גוי בשבת כדי להצילו. אציין כאן רק את דברי הרב אונטרמן, אשר הרחיב את המושג "מפני דרכי שלום" מעבר לשיקולים של אויב ומעבר לשיקולים של תועלתיות אל עבר הנחות מוסריות כלליות [...].

5. ולו נניח שחיפשת ולא מצאת סימוכין והיתר להציל חיי גוי תוך כדי חילול שבת, האם עובדה זו אינה מטרידה אותך? לטעמי, היה מקום לתת לכך ביטוי בהוראותיך הקצרות והפסקניות לחיילים בני תורה, ולו מטעמים חינוכיים מוסריים.

6. מאחר שהדברים נדפסו [...] הרי הם גלויים לכול. האם איך חושש מחילול השם הנורא שיכול להיגרם מפרסומם ברבים במציאות של ימינו דבריך אלה יכולים לקבל פרסום בכל יום ובכל שעה בידי מישהו שימצאם כתובים, ולפיכך סבורני שפרסום הצהרה והבהרה מותאימה היא דחופה, אם לא חזרה מפורשת מהפסיקה האומללה הזאת. בסערת הרגשות שלי אני נמוע כאן מפלפול הלכתי בסוגיה עצמה. ואודה לך אם תענה ותבהיר את עמדותיך. [...]

* סערה שהתחוללה ב־1965 נעקבות מכתב ששלח ל"הארץ" דר' ישראל שחקי, ובו סיפר על גוי שחור שהתמוטט בשבת ביהושלים ורופא יהודי דתי סירב לחלל שבת ולטפל בו.

2 אבי רונצקי ליוסקה אחיטוב

כ"ב בתמוז תשנ"ח

קיבלתי את מכתבך על תשובתי בדבר טיפול בני שאינו יהודי בשבת, ושמתתי בכך, מפני שככל שמתייחסים יותר לסוגיות הלכתיות, התורה שבע"פ מתברכת, ועצים וענפים חדשים נושאים פירות רחוב.

ובאשר לגופם של דברים: בתחילה כתבת שהוראה להתחמק מטיפול בגוי בשבת היא בלתי נסבלת, וגם סותרת את הקוד האתי וכו'. בלתי נסבלת מנקודת ראותך, כך כתבת, ובכן, אני שואל אם פסיקה הלכתית נובעת מנקודת ראות אישית, פרטית, גם כשנדמה שהיא מוסרית? האם אין אנו מחויבים, מחויבות מוחלטת, להלכותיה של התורה, גם כשבעינינו אנשיות נראים לפעמים פסקים אחרים כבלתי מוסריים?

ובעניין הקוד האתי שהתקבל בצר"ל, האם הוא זה שצריך לשמש כאור לנתיבותינו, או תורה משמיים?

הוספת וקבעת שהנימוק של סכנת חיי יהודים בחוץ לארץ, להצלת גוי אצלנו, הוא נימוק מביש, ובכן, לא משלי זאת, אלא כל המקורות שפגשתי עד כה מגדולי ישראל המובהקים שמפיהם אנו חיים, סברא זו שכניית כמבישה, היא היחידה שמצאתי בדבריהם. ראה ב"ציץ אליעזר" (חלק ח' ס' ט"ו, פרק ו'), שמביא פוסקים רבים שונים בשאלה זו, וכן כתב בספר "נשמת אברהם" על או"ח (ס' של' סע' ב') [...].

ובשמירת שבת כהלכתה עמי תקי"ה בשם הגרש"ז

אזכירך וצ"ל (הערה מ"ב) היתר אך ורק מטעם סברא זו לטפל בגוי בשבת, ומביא שם עוד בשם החתם סופר... וכל מה שאפשר לאשתמוטי, שיכול היהודי להתנצל, שצריך ללכת לחולה יהודי אחר, מחויב לעשות... [...] ובאשר לדבריך שישנם פוסקים המביאים נימוקים נוספים מלבד החשש לחיי יהודים. לענין הדרך הישרה בהלכה היא להתייחס לרובא דרובא של גדולי ישראל, ולא לנסות ולמצוא סימוכין לדעתנו ע"י ליקוט דעות יחידים שלא הובאו כלל כמז"מ ההלכתי בשו"ת ובספרי ההלכה שצינתי קודם לכן.

לאחר פתיחה זו, אנסה ברשותך להתייחס להיבט העקרוני שבא בדבריך, והוא הנקודה המוסרית שחידדת אותה בשאלה: האם עובדה זו (שחיי גוי אינם דוחים שבת) אינה מטרידה אותך? ובכן, לענין יש להפריד בין תחושות, מחשבות וכו' להוראת הלכה. ומסוכנת מאוד, ואף לא אמיתית, היא דרכם של אלה המערבים בשיקול ההלכתי את מחשבת לבם.

1. חטאו של שאול המלך ברחמים על עמלק, נבע מקל וחומר שעשה. (שהיא מידה שכלית, כידוע). לאחר כל זאת יצאה בת קול ואמרה: כל המרחם על אכזרים, סופו להתאכזר על רחמנים, ללמדך שמוסר האדם ביחס לציווי התורה שהוא המוסר העליון, המוחלט והאמיתי, אינו יכול לעמוד, כשהוא נמצא בסתירה לזה האחרון.

יוסקה אחיטוב

ההוראה להתחמק

מטיפול היא בלתי

נסבלת מנקודת ראות

שלי, ולעניות דעתי

לא יכרנה מקומה

במערכת חינוך של

חיילים בצבא ההגנה

לישראל

הרב רונצקי

יש להפריד בין

תחושות, מחשבות

וכו' להוראת הלכה.

ומסוכנת מאוד, ואף

לא אמיתית, היא

דרכם של אלה

המערבים בשיקול

ההלכתי את מחשבת

לבם

יוסקה אחיטוב

אין אני מוצא אצלך

כל רמז לכך שיש

ערך לחייו של גוי.

ערך זה ראוי לו

להיות בעל משקל

כלשהו בשיקולים

ההלכתיים

הרב רונצקי

חיי גוי ודאי שיש

להם ערך, ומצווה

לפרנס את ענייהם,

ולבקר את חוליהם,

אך ערכה של השבת

חשוב יותר

2. גם מצוייו הקב"ה במעשה העקרה והתנהגות אברהם אפשר ללמוד לענייננו, שהרי אין לך הוראה כהעלאת הבן על גבי המזבח הסותרת מכול וכול את המוסר האנושי ואת הסברה הפשוטה, כעיקר שאברהם נעצמו ניסה להניא את בני זורו ממעשים שכאלו. ואף על פי כן אנו מוצאים את אברהם אבינו עושה את דבר ד' בשמחה (!) מהשכמת הבוקר ועד מעשה העקרה נעצמו, ללא מחשבות ותהיות, וללא צער שכך מצווה ד' לעשות, אלא התמסרות מוחלטת לדבר האלוקים. אמנם אפשר לומר לעניות דעתי ובוהירות רבה את הדברים האלה.

למדנו בדברי חז"ל שהתורה "דרכה דרכי נעם וכל נתיבותיה שלום", ולכן כשהגמרא מנסה להבין מהו ההדס שציוותה התורה לקחת, היא דוחה את הפירוש שזהו ההרדוף, שהוא שיח קוצני, מפני שלא מסתבר שמצוות התורה ייעשו תוך כדי שריטת הידיים. ובשו"ת "חקרי לב" כתב להתייר ייחוד בין הורים מאמצים לילדיהם, גם כן על פי אותו יסוד של דרכי נועם. ואם כן, אפשר להניח ולצפות שציווי התורה לא יבואו בסתירה למוסר האנושי (הכוונה לזה הפשוט והבסיסי, ולא לאופנתי הפופולרי). ומעשה העקרה, שכל כך נראה כעומד חוצץ בעד כל מה שלמדנו בתורת ד', אינו מתנגד למה שאמרנו, אלא בא לומר שאמנם אמת שרצון ד' תואם בדרך כלל את מוסרנו ותחושותינו, אך אין הוא משועבד להם, ובהחלט אם רצון ד' לעשות בניגוד להם, פשוט שהדבר ייתכן.

3. ואם כנים דברינו, אפשר לכאורה להסביר על פיהם כמה הלכות:

א. מצוות מחיית עמלק – נראה שהמוסר האנושי הפשוט איננו יכול לעכל הריגת עם רב: נשים, ילדים, בהמות, גם כשהם שורש הרע העולמי וכו'. ולכן ייתכן שסבב הקב"ה שיבוא סנחריב ויבלבל את האומות, כך שלמעשה אין מצווה זו שייכת בזמננו.

ב. נושא דיונו, הטיפול בגוי בשבת – אכן קשה מאוד לעמוד במציאות כזו, שחולה או פצוע יהודי יטופל בשבת, וגוי ששוכב לידו יונח לגורלו (וייתכן שבעבר הרחוק לא הייתה בעיה מצפונית בכך), ולכן סבב הקב"ה כך שיתחדש

הדין של איבה, ולמעשה מותר לטפל בו. ג. הקרבת קרבנות – גם כאן נראה שהמוסר האנושי הכללי לא "יתפוס" את הריגת הבהמה והעלאתה על גבי המזבח כדבר המובן לשכל ולרגש, ולכן סבב הקב"ה שלמעשה אין הקרבת קרבנות בזמן הזה, ויתרה מכך, הרב קוק וצ"ל, בסידור "עולת ראייה" א' עמ' רצ"ב, כתב שלעתידי לבוא לא תתחדש הקרבת קרבן מן החי, אלא מן הצומח בלבד. [...]

וגם ללא חידוש מעין זה שאמרנו, אפשר לומר שאין כל סתירה בין ההלכה המורה (מעיקר הדין) שאין לטפל בגוי בשבת, לבין ערך החיים שלו בהיותו, כמונו, נברא בצלם אלוקים. אפשר להסביר לעניות דעתי את הדבר כך: נגמרא אנו מוצאים פעמים רבות כיצד ערך אחד נדחה על ידי אחר, כדוגמת עשה דוחה לא תעשה (יבמות דף ד') או עשה שדוחה עשה וכו'. ודאי שאיסור הלאו שנדחה חשוב מצד עצמו, אך כשהוא פוגש במצוות עשה (עפ"י הכללים הנלמדים בסוגיה ה"ל) הוא מתבטל ביחס אליה. כך אפשר לומר גם כעניין שבו אנו דנים. חיי גוי ודאי שיש להם ערך, ומצווה לפרנס את ענייהם, ולבקר את חוליהם, אך ערכה של השבת חשוב יותר. בדיוק כפי שחיי אדם מישראל, על כל מעלתם וקדושתם, נדחים מפני שלוש העברות, [...]

אכן, ההוראה חייבת להיות חדרמשמעית ולא מסופקת, המעלה סכרות וטעמים ששייכים לעולם המחשבה והאגדה. זו הסיבה, אם כן, שמה שכתבתי לעיל במכתבי על המוסר ומצוות התורה לא הובא בפסק ההלכה.

לאחר שקיבלתי את מכתבך שאלתי את הרב אבינו שליט"א אם נכון היה לחוש להערותיך, והוא שלל זאת, ואף הרב נבנצאל שליט"א אמר לי שהסבר הרב רבינוביץ בספר "מלומדי מלחמה" בשם המהר"ץ חיות הוא תמוה, וההסבר הפשוט והמקובל להצלת גוי בשבת הוא מהטעם של איבה, כפי שנכתב בפסק ההלכה.

עד כאן דברי, ומכל מקום אני מודה לך על שנתת בידי אפשרות לנסות ולהעלות טעמים ובידורים בנושא חשוב זה.

3 יוסקה אחיטוב לאבי רונצקי

י"א באב תשנ"ח

ההוראה הלכה למעשה, באופן שתלמידך יוכלו להרגיש, כהצהרתך בתשובתך אליי, שסוגיה זו היא "אכן קשה מאוד". אילו היית מסתפק בפסיקתך רק במסקנה שלמעשה מותר לטפל בו" ניחא, גם אם הנימוק היחיד היה "משום איבה". אבל מה הניע אותך להוסיף את הפסקה של סעיף 4? יכולת בקלות להסתמך על כך שהאפשרות "להשתמט בקלות" היא נדירה, ולכן אין צורך לציינה.

2. הגע בעצמך, וכי רחוק הוא להכריע, לשיטתך, באופן גורף שמשום איבה לעולם אין להתחמק ולהשתמט מטיפול בגוי פצוע בשבת, מכיוון שלעולם אין לדעת כיצד יתגלגלו העניינים והם עלולים להתפרסם בעתיד באיזה שהיא דרך ויביאו חס ושלום לסכנת נפשות לישראל? אתה בחרת

אני מודה לך של שטרחת להשיב לי במכתב מפורט בסוגיית חילול שבת כדי להציל חיים של גוי, ועדיין לא הפסת את דעתי, במיוחד לפי שעיקר טענתי הייתה כלפי ההנחיה המעשית שלך לחיילי צה"ל, חניכך ולומדי תורתך, בסעיף 4, הקובעת ש"פשוט שאם אפשר להתחמק ולא לטפל בו (אין הכוונה שיהודי אחר יעשה זאת, אלא שהוא לא יטופל כלל בתואנות שונות) חייבים (ההדגשה שלי, י"א) לעשות זאת".

א. במכתבך אתה מתייחס במפורש לנושא דיונו (סעיף 3 ב) ולכך הערותי:

1. השאלה שהצגתי לך, עד כמה אתה מוטרד ממה שנראה לכאורה כעוול מוסרי, חשובה רק במידה שיש למוטרדות הזאת ביטוי במערכת השיקולים בהכרעת

בדרך
האין
דבר
וכבר
את
מן
את
3.
מאו
היכ
של
על
תע
להי
הפי
חב
קוו
שי
4.
פו
ה
לי
ה
כ
5
1

בדרך המטילה על החייל הבודד היחיד את ההכרעה האיומה לקבל עליו את האחריות לכך שלעולם לא יתגלה דבר השתמטותו. וכי כל הסיטואציות שוות? [...].
וכבר אינני מדבר על כך שהחייל אמור לשאת בתוכו את הסוד הגדול של הנחת אדם פצוע למוות, ואולי ביום מן הימים הוא עצמו לא יעמד לו כוחותיו ויחליט לחשוף את הסוד?

3. לסעיף 4 בפסיקה שלך יש בעיניי השלכות חמורות מאוד באשר לחינוך המוסרי של החניכים והחיילים תלמידך. היכולת שלהם להתמודד עם הסוד הנורא מותנית ביכולת שלך לטשטש בעיניהם את הבעיה המוסרית, בין השאר על ידי הפלפול ההלכתי [...]. בסוגיית עשה דוחה לא תעשה וכו'. כך הופכת הבעיה המוסרית באורח פלא להיות בעיה למדנית, משפטית פורמלית. הקהיית הרגישות המוסרית נתמכת על ידך גם בקביעה המפורשת ש"אכן חביבה נפשו של אדם מישראל יותר מערכה של שבת קודש", בעוד שיחיי גוי ודאי שיש להם ערך [...] אך ערכה של השבת חשוב יותר".

4. אני חייב לומר שטיעונים כאלה, שכמותם רווחים אצל פוסקי הלכה רבים, אינם עולים בקנה אחד עם פשט דברי הרב קוק הידועים באורות הקודש במוסר הקודש ש"סימן לראת שמים טהורה הוא כשהמוסר הטבעי הנטוע בטבע הישר של האדם הולך ועולה על פיה במעלות יותר גבוהות ממה שהוא בלעדיו". ואילו כשזה קורה, "ראת שמים כזאת היא יראה פסולה".

5. את פתרון הקושי המטרדי הטמון בהלכה זו המבחינה בין חיים של גוי לחיים של יהודי אתה מטיל על הקב"ה. אני מסוגל לכבד את אמונתך זאת, ולא אדון אתך על המשמעות התאולוגית של פתרון זה, השמור לירועי דעת עליון, אבל דעתי הייתה מתפייסת במקצת אילו גם בפסק ההלכה שלך היית מצוין זאת כשם שציינת במכתבך אלי, שהקב"ה עצמו אינו מרצה בימינו ממי שנוהג בפועל באופן שהוא חורג מהנורמות המוסריות המקובלות בימינו, וש"לכן סבב הקב"ה כך שיתחדש הדין של איבה, ולמעשה מותר לטפל בו". לו היית עושה כך, כי אז תלמידך היו נרתעים להשתמט בקלות בלתי נסבלת מטיפול בגוי פצוע בשבת כאשר נדמה להם שאיש לא יגלה את הדבר. [...]

6. ושוב, אילו היית מסיק באופן גורף מאופן הנהגתו של הקב"ה את העולם בימינו שסובב אותו כך שיתחדש בו הדין של איבה ופוסק שמותר לטפל בגוי פצוע בשבת נחא. אבל גם הפתרון התיאולוגי הזה לבעיה המוסרית הזאת איננו מושלם, כיוון שלפי הוראותי לחיילים לא סגר הקב"ה גם בימינו את הפרצה של הימנעות מהצלת חייו של הגוי הפצוע, במקרה שניתן להתחמק מעין רואים. [...]

ב. לשאלת הפסיקה על פי עיניים אנושיות – אתה כותב בראש מכתבך: ... ובכן אני שואל, האם פסיקה הלכתית נובעת מנקודת ראות אישית, פרטית, גם כשנדמה שהיא מוסרית?! האם אין אנחנו מחויבים להלכותיה של תורה, גם כשבעיניים אנושיות נראים לפעמים פסקים אחדים כבלתי מוסריים? ואני משיב כנגדך, האם מסוגל פוסק להכריע בניגוד למיטב מצפונו המוסרי במקום שנראה לו פתח שלא לעשות כך? האם יש בכלל פסיקה שאיננה

עוברת את העיניים האנושיות? [...] מנין לך שפסקו של הרב רבינוביץ הוא "אנושי" ואילו אלו של הרב שלמה אבינר ושל הרב אביגדור בנצאל מכוונים לדעתה של תורה?

ג. פסיקה על פי רוב דעות. אתה כותב בהמשך שם, [...]. כי "לענין הדרך הישרה בהלכה היא להתייחס לרובא דרובא של גדולי ישראל ולא לנסות למצוא סימוכין לדעתנו ע"י ליקוט דעות יחידים שלא הובאו כלל במו"מ ההלכתי בשו"ת ובספרי ההלכה שציינתי קודם לכן". ואני שואל:

1. האומנם לעולם יש לפסוק על פי דעתם של רבים ולא להכריע על פי דעתם של יחידים? כידוע לך, התשובה על כך היא מורכבת ונידונה החל במשנת עדויות ובתוספתא וזלה בחבילות של תשובות ופסקים. והייתי מוסיף לענייננו את הנוהג הרווח לפסוק על פי יחידים או כדעת מיעוט במקום המוגדר כ"שעת הדחק".

2. האם הכרעותיהם של רבנים שצידדו בדרכה של הציונות הדתית לא הוכרעו בניגוד לרוב פוסקי הדור? ועתה אמור לי אתה, אילו פסקים היו "אנושיים" ואילו מהם היו מכוונים לכוננותו של הבורא? האמנם דעת המיעוט איננה דברי אלוקים חיים?

ד. לשאלת הקוד האתי שהתקבל בצה"ל. לא במקרה שילבתי את השיקול הזה. אכן, אין הקוד האתי "תורה משמים" כדבריך, אבל הוא מגדיר את "כללי המשחק" במגרש של צה"ל. וכידוע לך, הנשק שנמצא בידי החיילים וכן אמצעי החבישה וההצלה ניתנו להם על ידי המדינה בצירוף הוראות והנחיות לשימוש בו, הן כדי להרוג והן כדי להציל. למדינה כמדינה יש אחריות כוללת ושיוויונית לכל אזרחיה, יהודים וגויים כאחד. הקוד האתי שהתקבל בצה"ל אמור להנחות את כל חיילי צה"ל, כולל גם את חניכך כמכינה הצבאית, המכינה אותם לשירות בצה"ל, שבו משרתים יחדיו יהודים דתיים וחילונים למיניהם, בדווים ודרוזים וצ'רקסים. ואני חוזר על כך שלא יעלה על הדעת במסגרת כזאת להורות על אפליה בין דם לדם. איש מן הפוסקים בעבר לא התמודד עם הסיטואציה הזאת, שאנו זכינו בה ואנו מצויים בה. ואני שואל שאלה היפותטיות:

חובש מחניכך בקורס חובשים מקבל הנחיות ברורות ברוח הקוד האתי של צה"ל, והוא נכח לפתע שהן סותרות את ההוראה ההלכתית שלך. למי עליו להישמע? כמחנך, השאלה היא גם מתודולוגית. האם ראוי להציע לפני החניכים שלך רק דרך אחת? ומה יהיה גורלו של חייל אשר, למשל כמוני, אינו מוכן להשלים עם עמדה והוראה כזאת, שנראית לו בלתי מוסרית בעליל? חייל כזה, כאשר יעמוד בפני הניסיון ויכריע על פי מצפונו, ובניגוד להוראותיך, יראה עצמו כעבריין, ועלול להסיק מסקנות מרחיקות לכת מבחינתו בנוגע לזיקתו ליהדות.

ה. מה אפשר ומה מותר ללמוד מן המוסד המקראי? 1. הנושא הזה הוא רגיש מאוד, וכבר הרב קוק נהר מללמוד ממוסר המלחמה המקראי על ימינו. הוא כותב בין השאר בפרק על המלחמה, קודם למובאה שאתה ציטטת, דברים העשויים דווקא לנטרל אותנו מחיקוי אופני התנהגותם האכזרית במלחמות כפי שהן מתוארות במקרא. [...]

יוסקה אחיטוב

אני שואל שאלה

היפותטיות: חובש

מחניכך מקבל

הנחיות ברורות ברוח

הקוד האתי של

צה"ל, והוא נכח

לפתע שהן סותרות

את ההוראה

ההלכתית שלך. למי

עליו להישמע?

הרב רוניק

כאן עליי לחרוג

ממנהגי ולומר

נחרצות ובאופן

חריף: כשיש

התנגשות בין הנחיה

ברוח הקוד האתי

להוראת ההלכה,

ודאי שיש לשמוע

לדעת ההלכה

יוסקה אחיטוב

אני רואה סכנה בכך

שאינך מבחין בין

התגלות מפורשת

של הקב"ה במקרא

אל אברהם, לבין

מצבנו שלנו כיום,

כשנסתם כל

חזון מה'

הרב רונצקי

אינני סובר כמון,

אלא רואה בהוראת

ההלכה היוצאת מפי

גדולי הדורות את

דבר השם ממש כפי

ששמע אברהם

אבינו, וזאת "אמונת

חכמים" שהיא

אחת מדרכי קניין

התורה

2. [...] הסכנה שאני רואה בדבריך היא בכך שאתה אינך מבחין בין התגלות מפורשת של הקב"ה במקרא אל אברהם, ואל שאול בידי שמואל הנביא, לכין מצבנו שלנו כיום, כשנסתם כל חזון מה'. וכי הכרעות הלכתיות שנעשות בידי פוסקים שקולות לגילוי ישיר של הקב"ה? [...] מותר להטיל ספק, ולו קל שבקלים, אם אכן הוראות פוסקים מסוימים בהלכה מייצגות מעל לכל ספק את רצון הבורא, ובפרט כאשר יש "פתח מילוט" הלכתי בהסתמכות על פוסקים אחרים יחידים, ובפרט כאשר העניין הוא ממש על פי תהום, שעליו נאמר "זכה נעשית

4 אבי רונצקי ליוסקה אחיטוב

שוב יישר כוחך על מכתבך, והאמת תיאמר שחיכיתי לו. ואכן, כשהגיע לידי קראתיו מראשיתו ועד סופו בעניין רב. והנה לפניך מה שרשמתי בהתייחסות לדבריך:

1. הטרדה המצפונית אין לה חלק בפסק הלכה. הסיבה לכך היא פשוטה מפני שבעניינים חמורים הנוגעים באיסור תורה של חילול שבת אסור להשאיר פתח לטעות כלשהי, אלא לומר דברים בצורה ברורה. אכן, הנני מסכים שהייתי יכול להוסיף שבדרך כלל המציאות היא כזו שאי אפשר שהעניין לא יתפרסם, ונגזר מכך שיש להורות על טיפול בנכרי גם כשהוא והישראל נמצאים לבדם, אך לא מלאני לבי שלא להביא את דברי החתם סופר, שצוטטו אף בשמירת שבת כהלכתה, והם למעשה אכן הפינה למה שנכתב בתשובה.

2. לעניין הטלת ההכרעה במציאות על החייל הבודד. אכן, כשם שנדרש הלוחם להכריע אם לירות בגבו של חייל או כשהוא גם את שנתו (בעיקר בפעולות מיוחדות) ועוד בהרבה מצבים שבהם מתנגשים ערכיו כאדם עם הדילמות שבמציאות הקרב האכזרית, חייב הוא להכריע כיצד לנהוג גם בעניינים ההלכתיים.

3. בסעיף א. 3. קבעת שהבעיה המוסרית שבה אני דנים "הופכת להיות בעיה למדנית פורמלית". ואין הדבר כך בדברי, ואדרבה, כתבתי שלעתים אנו מוצאים שערך מוסרי אחד נדחה מפני אחר, ומדוע יש בכך הקהית הרגישות המוסרית? [...]

4. ואף במקרי חיינו כאן, במקום מגורי בשומרון בואכה העיר שכם, אנו פוגשים בהרבה מקרים הנראים כעיוות מוסרי, אך למעשה גם בהם אפשר לומר את מה שנכתב לעיל. אני מכון בדבריי למשל למחסומי דרכים המעכבים עשרות כלי רכב ערביים לבדיקה ביטחונית, דבר הגורם להם הפסד שעות עבודה, ולעתים אף קלקול הסחורה שברשותם, וכן למעצרי מבוקשים המתגוררים בבתי הוריהם, דבר הנעשה באישון לילה ותוך כדי שימוש באמצעים לא נעימים במיוחד כל אלה יש בהם לכאורה פחיתות מוסרית, אך כשמעמידים למולם את הערך הביטחוני שמחייב זאת, אנו מוצאים את סוגיית ערך דוחה ערך כפי שכתבנו. [...]

5. באשר לקוד האתי כאן כנראה עליי לחרוג ממנהגי ולומר נחרצות ובאופן חריף כשיש התנגשות בין הנחיה

לו סם חיים, לא זכה נעשית לו סם המיתה". [...] אני יודע שהתשתית האמונית וההשקפתית שלך שונה בכמה סוגיות משלי, ואני מוכן לקבל אותה ולכבדה, אבל מצאתי עם זאת רק להצביע על כך שגם לשיטתך ולשיטת רבותיך הרב שלמה אבינר והרב אביגדור נבנצל אפשר היה לנסח את הפסק שלך קצת אחרת ולהימנע מנוקמים גדולים בחברה הישראלית של ימינו, שמפניהם אני חושש. כל עוד דבריך כמות שהם מפורסמים, דומני שחובה להתריע נגדם.

"ח באב תשנ"ח

ברוח הקוד האתי להוראת ההלכה, ודאי שיש לשמוע לדעת ההלכה [...]. במקרים שכאלו אינני חושש כלל לומר בפשטות שאמונת התורה היא נר לרגלי והיא המורה את דרכי בחיים בכל אשר אלך, ולא סברות אנושיות, גם כשהן מקושטות באצטלה של מוסריות מודרנית.

6. אלא מאי? עד היום, בכל שנות שירותי בצה"ל בסדר ובמילואים, לא עמדתי בפני דילמה שכזו. נראה שהחיים מורכבים ועדינים, והמפקדים חכמים ומבינים ואף יודעים כיצד למנוע מצבים שבהם ישנה התנגשות בין אמונת החייל למשימה שמוטלת עליו.

7. בהערה ה' כתבת לחלק בין התגלות הקב"ה לאברהם ואף שאול בידי שמואל הנביא לבין הוראת פוסקי ההלכה, ובענייני אינני סובר כמון, אלא רואה בהוראת ההלכה היוצאת מפי גדולי הדורות את דבר השם ממש כפי ששמע אברהם אבינו, וזאת "אמונת חכמים" שהיא אחת מדרכי קניין התורה (אבות פרק ו'), ולזה כיוונו חז"ל (שבת קיב) באומרים: "אם ראשונים כמלאכים אנו כבני אדם, ואם הם כבני אדם אנו כחמורים...". לעניות דעתי נקודה זו של ההבנה והאמונה בתורה שבע"פ שהיא המשך התגלות תורה שבכתב, ואותה תורה נמסרת מדור לדור על ידי תלמידי חכמים היושבים בישיבה יזמם ולילה, שתורתם היא אמונתם באמת, נקודה זו, שהייתה פשוטה כל כך בדורות עברו, נס ליחה בקרב רבים וטובים במחננו, והחלו להופיע חידושים שונים ומשונים, תוך כדי התעלמות מדעת גדולי ישראל, כאילו שהתורה מונחת וכל הרוצה לומר בה דברו לרבים אומרם, גם אם מקומו הקבוע מחוץ לכותלי בית המדרש, והוא אינו נמנה עם מקבלי ומוסרי התורה שבעל פה מדור לדור. [...]

8. בסיום דבריך ציינת שהתשתית האמונית וההשקפתית שלך שונה בכמה סוגיות משלי. אינני יודע אם אתה מכיר את הסיבה החינוכית שבה גדלתי עד לאמצע שנות העשרים שלי, אך האמת היא שדווקא אותם הערכים שבהם עסקנו במכתבינו הם אלו שהיוו את התשתית לחינוך בבית הספר שבו למדתי (הריאלי העברי בחיפה), אך כשנכנסתי בימי חברתי לעולמה של תורה, קיבלו אותם הערכים משמעות נוספת, מעבר להסתכלות אנושית גרידא, אלא כתוספת המובט הנצחי של תורה משמים.